

*Ana Opačić,*  
asistent na pravnoj katedri Visoke škole  
za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo u Beogradu

## INDIVIDUALNI STEČAJ\*

**SAŽETAK:** Da bi se ostvario fundamentalni princip građanskog prava *pacta sunt servanda*, a samim tim i očuvala pravna sigurnost, pravo je uvelo institut stečaja kao vid namirenja poverilaca u situaciji kada dužnik postane insolventan tj. nesposoban za plaćanje. Pri pokretanju stečaja irelevantno je da li je dužnik fizičko ili pravno lice, jer se radi o univerzalnoj proceduri koja se primenjuje na sve subjekte koji ne mogu da odgovore preuzetim obavezama.

Stečaj fizičkog lica nije novina u našem stečajnom pravu. Stečajni postupak nad fizičkim licem je poznao stečajni zakon Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine. U stečaju se vrši proporcionalna podela rizika insolventnosti dužnika na sve poverioce čime se sprečava da pojedini poverioci budu namireni u celosti, a da kod drugih izostane bilo kakvo namirenje, što je realna opasnost kod redovnog izvršnog postupka.

**Ključne reči:** pravna sigurnost, stečaj, individualni stečaj, preduzetnik, stečaj fizičkog lica, podela rizika

## UVOD

Pravni subjekti svakodnevno stupaju u pravne odnose sa trećim licima. Ti pravni subjekti mogu biti pravna i fizička lica. U zavisnosti od prirode odnosa oni postaju poverioci ili dužnici. Svaki poslovni aranžman koji podra-

---

\* Rad primljen: 09. 05. 2011. godine.

zumeva formiranje određenog poverilačko-dužničkog odnosa nosi sa sobom i realni rizik da dužnik neće biti u stanju da svoju obavezu realizuje. Da bi se ostvario fundamentalni princip građanskog i međunarodnog prava *pacta sunt servanda*<sup>1</sup>, a samim tim i očuvala pravna sigurnost, pravo je uvelo institut stečaja kao vid namirenja poverilaca u situaciji kada dužnik postane insolventan tj. nesposoban za plaćanje.

Pri pokretanju stečaja irelevantno je da li je dužnik fizičko ili pravno lice, jer se radi o univerzalnoj proceduri koja se primenjuje na sve subjekte koji ne mogu da odgovore preuzetim obavezama.

Zakon o stečajnom postupku iz 2004. godine predviđao je mogućnost vođenja stečajnog postupka i nad preduzetnikom.<sup>2</sup> Time je Zakon otvorio mogućnost sprovođenja stečajnog postupka i nad fizičkim licem. *Ratio legis* ovakvog rešenja nalazi se u samom određenju pojma privatnog preduzetnika. On prema važećim propisima obavlja određenu delatnost radi sticanja dobiti i u svom poslovanju ostvaruje pozitivne ili negativne poslovne rezultate. S tim u vezi, i preduzetnik biva sposoban ili nesposoban da odgovori svojim poslovnim obavezama, odnosno da izmiri svoja dugovanja prema poveriocima.

Jednakost svih subjekata pred zakonom nalaže jednak tretman svih učesnika privrednih odnosa bez obzira na njihov status pravnog ili fizičkog lica.

To je novo zakonsko rešenje u odnosu na raniji Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, međutim, važećim zakonodavnim rešenjem iz 2009. godine, stečaj nad preduzetnikom se više ne može pokrenuti, jer je zakonodavac izostavio preduzetnika kao mogućeg subjekta stečajnog postupka, predvidevši da samo pravna lica mogu biti subjekt stečaja.

Stečaj fizičkog lica nije novina u našem stečajnom pravu. Stečajni postupak nad fizičkim licem je poznao stečajni zakon Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine. Saglasno paragrafu 67. tog zakona stečaj se otvarao nad imovinom dužnika koji je nesposoban za plaćanje. Osim toga, paragraf 68. je dopuštao mogućnost vođenja stečaja i nad prezaduženom zaostavštinom. Na taj način je stečajna sposobnost izjednačena sa parničnom sposobnošću i dopuštena mogućnost vođenja stečaja nad fizičkim licem.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup> Jedno je od osnovnih načela ugovornog prava, a znači da je zaključeni ugovor za stranke zakon. Ovo načelo bilo je usvojeno još u rimskom pravu, a prihvaćeno je danas od svih pravnih sistema.

<sup>2</sup> „Stečajni dužnik u smislu ovog zakona je pravno lice i preduzetnik. Stečajni postupak se sprovodi i nad javnim preduzećem ako zakonom nije drugačije određeno” (Zakon o stečaju, *Službeni glasnik RS*, br. 84/2004).

<sup>3</sup> Videti više u članku Dragiša Slijepčević „Lična uprava privatnog preduzetnika”, objavljenog u pravnom informatoru na internet adresi [www.informator.co.yu](http://www.informator.co.yu), i komentaru Zakona o stečajnom postupku, Dragiša Slijepčević i Slobodan Spasić, Beograd 2006.

Međutim, Zakon o stečajnom postupku iz 2004. godine dopuštao je vođenje stečaja samo nad preduzetnikom kao fizičkim licem, a ne i u odnosu na ostala fizička lica. Mišljenje je autora da se na ovaj način bezrazložno sužava kategorija stečajnih dužnika jer se izuzimaju ostala fizička lica, dok poslovna praksa govori u prilog potrebi proširenja pojma stečajnog dužnika na sva fizička lica bez obzira na to da li imaju svojstvo preduzetnika.

Godine 2009. donet je novi Zakon o stečaju, koji u svom prvom članu definiše predmet postupka, pri čemu pominje samo pravna lica, dakle odredba iz prethodnog zakona koja se tiče mogućnosti otvaranja stečaja nad preduzetnikom više ne postoji.<sup>4</sup>

Odgovor na pitanje zašto je u novom zakonskom rešenju došlo do izostavljanja kategorije preduzetnika kao mogućeg subjekta stečaja, nije jednostavno dati. U periodu važenja Zakona o stečaju iz 2004. godine, sproveden je veliki broj stečaja nad preduzetnikom, u praksi se pokazalo da je ovo zakonsko rešenje doprinelo lakšem i bržem namirenju poverilaca, i to po načelu srazmernosti, što je rezultiralo sužavanjem potencijalnih mogućnosti prevarnog ponašanja i izigravanja samih privatnih preduzetnika u pogledu izmirenja njihovih dugovanja, koja su posledica privredne aktivnosti.

Mišljenje autora je da je preduzetnik neosnovano izostavljen iz stečajne regulative, i da se ova nesmotrenost može ispraviti donošenjem zasebnog zakona, koji će regulisati oblast individualnog stečaja, sa mogućnošću proširenja kruga subjekata sa preduzetnika na ostala fizička lica. Potreba za ovakvim zakonskim rešenjem nesumnjivo postoji, na šta nas ekonomska realnost upućuje kroz sve veći broj kreditno zaduženih subjekata koji o dospelosti nisu u mogućnosti da izmire svoj dug po osnovu kredita, pa neretko im je ugrožena egzistencija, koja pored brojnih psiholoških i društvenih posledica ima i kao glavnu dodatno opterećenje budžeta države, kroz obavezna socijalna davanja, radi obezbeđenja elementarnog dostojanstva i egzistencijalnog minimuma čoveka.

Uvođenjem kategorije individualnog stečaja neprivredni subjekti, koji oprezno ulaze u poslovne aranžmane, dodatno bi se afirmisali i tako postali važni činioци privrednog poslovanja.

Takođe, u stečaju se vrši proporcionalna podela rizika insolventnosti dužnika na sve poverioce čime se sprečava da pojedini poverioци budu namireni u celosti, a da kod drugih izostane bilo kakvo namirenje, što je realna opasnost kod redovnog izvršnog postupka.

Stečaj fizičkih lica predviđa nešto drugačiju proceduru nego što je to kod stečaja pravnih lica, pa tako poznaje neke nove institute kao što su: oslobod-

---

<sup>4</sup> „Ovim zakonom uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečaja nad pravnim licima.”, Zakon o stečaju, *Službeni glasnik RS*, br. 104–09.

đenje od odgovornosti za izvršenje preostalih ugovornih obaveza, pravo na izuzimanje određenih stvari i prava od izvršenja u stečajnom postupku itd., što takođe govori u prilog jednog zasebnog zakonskog rešenja.

Takođe, ekspanzija potrošačkih kredita uslovljava uvođenje ove vrste stečaja, jer u situaciji kada potrošački krediti postanu dostupni širokom krugu pojedinaca, pod veoma povoljnim uslovima, logično je da se i javlja povećani rizik nemogućnosti plaćanja o dospelosti, tj. u ovom slučaju otplaćivanja kredita, što za posledicu ima da je ova vrsta stečaja najrazvijenija upravo u zemljama gde je izuzetno razvijena kreditna privreda, posebno u Sjedinjenim Američkim Državama.

## KRATAK ISTORIJAT STEČAJNOG PRAVA

Rimsko pravo kao tvorac mnogih pravnih instituta stvorilo je i dve ustanove koje se smatraju pretečama stečaja. Prva je *missio in bona*, ako dužnik nije mogao da isplati dugove poveriocima, pretor im je dozvoljavao da uđu u njegovo imanje (uz gubitak časti dužnika i osudu na zatvor) i da ga prodaju jednom licu (*bonorum emptoru*), koje je bilo dužno da isplati poverioce u utvrđenim procentima. Druga je, *cessio bonorum*, kod nje je dužnik svojom voljom (zato nije gubio čast i nije mogao biti osuđen na zatvor u ovom slučaju) ustupao svoje imanje svojim poveriocima za naplatu njegovih potraživanja.

Kraljevina Srbija donela je svoj prvi Zakonik o stecišnom postupku 1861. godine. U Kraljevini Jugoslaviji stečajno pravo je unificirano Stečajnim zakonom donetim 1929. godine. Kasnije stečaj je uveden Uredbom o prestanku preduzeća i radnji iz 1953. godine, pod nazivom „prinudna likvidacija”. Godine 1965. donet je Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju, a 1980. godine Zakon o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada, da bi 1986. godine bio donet novi zakon istog naziva, pa i Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji.<sup>5</sup> Konačno, Srbija je 2004. donela svoj Zakon o stečajnom postupku. Danas, na snazi je Zakon o stečaju iz 2009. godine, koji bi svojim rešenjima trebalo da dodatno doprinese bržem okončanju do sada sporih stečajnih postupaka, kroz inoviranje pojedinih instituta. Međutim, rešenje koje eksplicitno pominje kao moguće stečajne dužnike samo pravna lica, a o preduzetnicima ništa ne kaže, možemo slobodno okvalifikovati korakom unazad. Naravno, ostaje da vidimo kako će sudska praksa rešiti problem tumačenja, da li se ovaj zakon odnosi i na preduzetnike ili se njime upravo želi suziti krug lica nad kojima se može pokrenuti stečaj u odnosu na prethodno zakonsko rešenje.

---

<sup>5</sup> Detaljnije o stečaju privrednih društava videti u: *Kompanijsko pravo*, Mirko Vasiljević, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za publikacije, Beograd 2005.

## UPOREDNOPRAVNI PREGLED SISTEMA INDIVIDUALNOG STEČAJA

U zavisnosti od shvatanja centralnih pitanja instituta individualnog stečaja zakonodavstva se u velikoj meri razlikuju.

Prvo pitanje koje nam se postavlja je, ko može biti subjekt individualnog stečaja? Ako pođemo od toga da pored korporativnog stečaja, određeno zakonodavstvo poznaje i individualni stečaj, moramo analizirati zakonski tekst u cilju sagledavanja koji je to krug fizičkih lica koja ulaze u domen subjekata individualnog stečaja.

Moderna zakonodavstva karakteriše proširenje kruga lica koja mogu biti akteri individualnog stečaja, pa tako propisuju da sva fizička lica bez razlike mogu biti subjekti individualnog stečaja.<sup>6</sup>

Posmatrajući uslove koji moraju biti ispunjeni da bi određeno lice proglasilo bankrot po ovoj povlašćenoj proceduri, razlikujemo **liberalne sisteme**, koji propisuju manji broj potrebnih uslova, što naravno rezultira velikim brojem stečaja, dok su sa druge strane **konzervativni sistemi** opterećeni velikim brojem uslova, što uslovljava vođenje manjeg broja stečaja u datoj zemlji.<sup>7</sup>

U zakonodavstvima je različito regulisana i materija oslobođenja dužnika od daljih plaćanja. Prava koja afirmišu brzu reintegraciju dužnika u društveni i ekonomski život, koja ideju ljudskog dostojanstva drže na izuzetno visokom nivou, usvajaju rešenje po kojem se dugovi opraštaju odmah ili posle izuzetno kratkih rokova.

Konzervativnija zakonodavstva koja postavljaju izvršavanje obaveza dužnika kao primarni cilj individualnog stečaja, institut oslobođenja drugačije regulišu, pa se tako propisuju rokovi od nekoliko godina nakon kojih oslobođenje nastupa.<sup>8</sup>

Iz svega do sad rečenog možemo izdvojiti tri kriterijuma na osnovu kojih pravimo razliku između konzervativnih i modernih stečajnih sistema, a to su:

- mogućnost fizičkog lica da bude subjekt stečajnog postupka odnosno dostupnost stečajnog postupka fizičkom licu;

---

<sup>6</sup> U Kini se i pored brojnih diskusija o uvođenju individualnog stečaja, i dalje nije pristupilo regulisanju istog, pa tako danas kinesko pravo poznaje samo korporativni stečaj.

Takođe, ni ukrajinsko pravo ne dozvoljava pojedincima da proglase stečaj, pravo Mongolije se bazira na korporativnom stečaju, Federacija BiH u Zakonu o stečaju i likvidaciji iz 1998. godine poznaje samo stečaj pravnih lica, isto je i u stečajnom pravu Vijetnama, Litvanije, Brazila, pravo Španije predviđa stečaj pravnog lica i preduzetnika, kao što je slučaj i sa našim pravom, pravom Crne Gore, Republike Srpske i Makedonije itd.

<sup>7</sup> Videti više u monografiji: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd, 2006.

<sup>8</sup> Stečajni zakon Republike Češke predviđa mogućnost sprovođenja stečajnog postupka i nad fizičkim licima, ali oslobođenje od preostalih obaveza nije dozvoljeno, osim kao posledica zaključenih poravnana sa poveriocima.

- predvidivost i sigurnost koju zakonska rešenja nude pojedincima koji ispune određene uslove;
- brzina postupka i efikasnost stečajnih propisa.<sup>9</sup>

Glavna karakteristika konzervativnih stečajnih rešenja je sužavanje kruga potencijalnih subjekata stečaja ili odsustvo oslobođenja od odgovornosti za plaćanje dugova, kao suštine načela novog finansijskog početka, bez koga nema pravog individualnog stečaja.

Zemlje konzervativnog sistema možemo podeliti u dve grupe:

**1. zemlje koje ne poznaju individualni stečaj za sva fizička lica:**

- zemlje koje ne regulišu individualni stečaj (Kina, Mađarska, Ukrajina, Mongolija, Bosna i Hercegovina, Litvanija, Crna Gora do 2002. godine);
- zakonodavstva koja propisuju da samo trgovci pojedinci mogu biti subjekti stečajnog postupka (Brazil, Italija, Španija, Francuska, Hrvatska, Rumunija, Makedonija, Srbija, Crna Gora).

**2. zemlje koje dozvoljavaju svim fizičkim licima da pokrenu stečajni postupak, ali istovremeno ne poznaju institut oslobođenja od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza (Republika Češka, Čile, Egipat).**

Moderni sistemi omogućavaju fizičkim licima novi finansijski početak, fresh start<sup>10</sup>, kroz primenu instituta oslobođenja od plaćanja preostalih dugovanja.

Na prvi pogled bismo pogrešno zaključili da je otpis dugova u cilju što brže reintegracije insolventnog dužnika, kao i očuvanja ideje ljudskog dostojanstva glavna zajednička karakteristika svih modernih sistema. Međutim, nije tako. Velike su razlike između američkog zakonodavstva i evropskokontinentalnog kada je u pitanju regulisanje stečaja, iako oba sistema pripadaju modernim zakonodavstvima.

Zemlje Evrope sve do 80-ih godina nisu imale regulisan individualni stečaj kao poseban vid stečajnog postupka, stečaj koji se odnosi na fizička lica. Ekonomske prilike su uslovile njegovo uvođenje. Usled deregulacije kreditnih tržišta 80-ih godina prošlog veka, zemlje Evrope su se susrele sa velikim porastom problema u vezi sa dugovima potrošača i izlaz je pronađen u reformisanju stečajnog zakonodavstva.

Američki i evropskokontinentalni pravni modeli individualnog stečaja počivaju na različitim teorijskim osnovama, što nužno uslovljava, a možemo reći i objašnjava upravo razlike koje postoje među sistemima.

<sup>9</sup> Detaljnije obradio Vuk Radović u monografiji *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006.

<sup>10</sup> Novi početak, koji za dužnika znači davanje druge šanse za finansijski oporavak i ubrzano vraćanje na finansijsko-kreditno tržište. – *Prim. prev.*

Filozofija na kojoj počiva američko zakonodavstvo bazira se na naglašavanju nove šanse za pojedinca (*fresh start*), dakle u prvi plan se postavljaju interesi dužnika, rizik se prevaljuje na kreditore kao superiorniju stranu u dužniko-poverilačkom odnosu. Kao što je u tekstu napomenuto, individualni stečaj je u stalnoj interakciji sa ekonomijom jedne zemlje, stoga, ona u velikoj meri uslovljava način njegovog shvatanja i utiče na kreiranje određenog pravnog modela koji će se implementirati u stečajno zakonodavstvo određene zemlje.

Značaj i funkcija kreditnog tržišta u Americi uslovljava ustanovljavanje ovakvog vida individualnog stečaja. On se posmatra kao socijalna funkcija, tvrdeći da omogućava ekonomski rast, zato se upravo radi na afirmisanju pojedinaca da ulaze u poslovne aranžmane, da se kreditno zadužuju, a u slučaju bankrota, garantuje im se brza reintegracija u društvo, omogućava brz povratak na kreditno tržište i ponovno zaduživanje, što se pozitivno reflektuje na ekonomski rast jedne zemlje. Dakle, osnovna funkcija stečaja je da služi kreditnom tržištu, međutim ne mogu se zanemariti i ostale važne funkcije stečaja, a to su:

1. treba da obezbedi pravičnu raspodelu stečajne mase poveriocima;
2. efikasno administriranje stečajnom masom;
3. odgovarajuće sankcije zbog zloupotreba stečajne procedure.<sup>11</sup>

Legislativa u Evropi stavlja akcenat na razloge insolventnosti, poput nezaposlenosti, ekonomske recesije ili nesposobnosti poslovanja, pa tako ovaj način razmišljanja ima više sociološko-pravni karakter. Ako je insolventnost dužnika izazvana nekim od socijalnih uzroka, koji su već pokriveni postojećim socijalnim osiguranjem, nema mesta za individualni stečaj, nepotrebno je duplirati zaštitu dužnika, te će stoga tim dužnicima biti zabranjen pristup stečajnoj proceduri. Ekonomska rehabilitacija, oporavak dužnika, u evropskim sistemima ima dominantan značaj, međutim shvatanje finansijskog oporavka dužnika je različito u odnosu na američki sistem. Evropa afirmaciju potrošača za masovnim učešćem na kreditnom tržištu ne posmatra kao cilj sam po sebi, već daje primat, stavlja akcenat na obezbeđivanje isplate poverioca, pa makar to bilo parcijalno i u dužem vremenskom periodu. Nije cilj rehabilitovati dužnika, da bi se on u najkraćem roku vratio na kreditno tržište novim zaduživanjima i ponovnom neracionalnom trošenju novca, već je cilj rehabilitovati dužnika, radi podsticanja daljeg produktivnog rada, a sve to radi vraćanja dugovanja u što je većoj mogućoj meri.

Savetovanje dužnika tokom ove procedure dobilo je na značaju kada je propisano kao obavezno, što ima pored edukativnog i socijalni značaj. Sa-

---

<sup>11</sup> Videti više u: Mirko Vasiljević, *Trgovinsko pravo*, Centar za publikacije, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2006.

vetovanjem sistemi koji ga predviđaju teže da preduprede dalje neracionalno prezaduživanje i trošenje novca. Shvatanje rizika prezaduženosti je takođe drugačije, vrši se podela rizika između poverilaca i dužnika, a ne prevaljuje se celokupni rizik na poverioce (kreditore) kao što je to slučaj u američkoj regulativi. Težište je na naplati dugovanja, makar i delimično, tako da će u velikoj meri disperzija rizika između poverilaca i dužnika zavisiti od konkretnog slučaja i uzroka koji je doveo do bankrota. Dužnik će biti obavezan da od proglašenja bankrota, u narednih nekoliko godina, deo svojih primanja ustupa poveriocima, naravno uz garantovanje egzistencijalnog minimuma, prema unapred određenom planu plaćanja. Posle isteka tog perioda dužnik je oslobođen odgovornosti za plaćanje svih preostalih obaveza.

Osnovne razlike između evropskih i američkih pravnih rešenja možemo sistematizovati u sledećim crtama:

1. u evropskom pravu neophodno je ispunjenje propisanih uslova da bi jedno lice moglo da bude subjekt stečajnog postupka, dok se u američkom pravu usvaja najširi koncept dostupnosti stečajne procedure svakom fizičkom licu;
2. insistira se na prinudnom plaćanju za sve dužnike, nema automatskog, direktnog oslobođenja kao u američkoj praksi, već je oslobođenje uslovljeno prinudnim planom plaćanja, a vremenski rok od proglašenja bankrota do konačnog oslobođenja varira od pet do sedam godina;
3. evropski modeli posebno insistiraju na savetovanju dužnika, sa osnovnim ciljem ekonomske rehabilitacije i edukacije, koji predstavlja integralni, obavezni deo postupka individualnog stečaja, dok je ovaj institut u SAD potpuno zapostavljen.<sup>12</sup>

Prema načinu regulisanja instituta oslobođenja dužnika od odgovornosti za izvršenje preostalih obaveza, moderna zakonodavstva možemo podeliti na diskrecione i liberalne pravne sisteme.

**Diskrecioni pravni sistemi** omogućavaju dužnicima da se oslobode od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza, međutim ono nije zagarantovano jer u velikoj meri zavisi od diskrecione odluke suda. Dužnici iniciraju postupak oslobođenja, on se ne sprovodi po automatizmu, dok sudije odlučuju o oslobođenju u zavisnosti od svih okolnosti slučaja, što u praksi rezultira malim brojem oslobođenja.

U sistemima gde je inicijativa za pokretanje postupka oslobođenja na dužnicima, čest je slučaj podnošenja manjeg broja prijava, a razloga je više.

Neki od njih su:

- visoki troškovi koji potrošači treba da snose;

---

<sup>12</sup> Detaljnije u: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006.



- normativa individualnog stečaja je izuzetno mlada, pa potrošači često nisu upoznati sa konkretnim mogućnostima koje im zakon nudi;
- neki potrošači koji su upoznati s novim rešenjima namerno ne podnose predlog, zbog straha od privlačenja negativnog pubiciteta.<sup>13</sup>

Diskrecioni pravni sistemi su karakteristični za skandinavske zemlje, Nemačku, Austriju, Francusku, Izrael, Hrvatsku, Portugal, Keniju, Ugandu, Indiju, Republiku Srpsku, Južnu Afriku, Singapur, Srbiju i dr.

Zemlje koje pripadaju liberalnim pravnim sistemima nude potrošačima oslobođenje od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza sa visokim stepenom sigurnosti, brzine i efikasnosti. Dužnik se oslobađa po automatizmu i to posle proteka kratkog vremenskog perioda.

Najliberalniji predstavnik je SAD, pa tako američki Stečajni zakon propisuje oslobođenje fizičkog lica većine dugova koji su nastali pre otvaranja stečajnog postupka, sa garantovanjem zadržavanja svih primanja posle podnošenja predloga.

Vremenski rok nakon koga obično nastupa oslobođenje je četiri meseca. Dužnik ima mogućnost da se odluči i za postupak po kome se oslobađa ispunjenjem plana plaćanja.

U Engleskoj, dužnik koji dobrovoljno pokrene stečajni postupak biće oslobođen ranijih dugova po proteku dve do tri godine. U tom periodu subjekt je brojnih ograničenja, pa su tako sve do oslobođenja primanja pojedinca sastavni deo stečajne mase.

Sličan pristup slede i Kanada, Australija, Novi Zeland, Tajvan, Hong Kong, Škotska, Holandija i Rusija.

## POJAM INDIVIDUALNOG STEČAJA

Individualni stečaj možemo odrediti kao podgranu stečajnog prava ili jednostavnije rečeno odrediti ga kao vrstu stečaja. Prema subjektu pravimo razliku na stečaj nad pravnim licima i stečaj nad imovinom fizičkog lica. Nužno je da su oba postupka međusobno povezana kroz zajednička načela i institute postupka, međutim podela nije formalne prirode, već postoje osobeni instituti koji upravo karakterišu individualni stečaj, odnosno stečaj nad imovinom fizičkih lica, što upravo uslovljava i njihovo razlikovanje.

Kada govorimo o terminologiji posebno treba obratiti pažnju na formulaciju „stečaj nad imovinom fizičkog lica” što nam upravo naglašava dve važne karakteristike individualnog stečaja.

<sup>13</sup> Detaljno obrađeno u: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd, 2006.

Pre svega individualni stečaj se odnosi na sva fizička lica, pa i na nepriredne subjekte, što naš Zakon ne propisuje<sup>14</sup>. Zatim, iz samog naziva se vidi da se stečaj sprovodi nad imovinom fizičkog lica, a ne nad samim licem, što je slučaj kod pravnih lica.

Posledice stečaja se takođe razlikuju. Kod stečaja pravnog lica dolazi do prestanka pravnog lica, dolazi do brisanja iz registra u koji je upisano. Međutim, kod individualnog stečaja jedan od osnovnih principa je upravo nov finansijski početak dužnika (*fresh start*), rehabilitacija dužnika, cilj je što pre osposobiti insolventnog dužnika da se vrati na kreditno tržište i ponovo zadužuje, jer je to začarani krug u okviru koga funkcioniše razvijena kreditna privreda.<sup>15</sup>

Naziv stečaj nad imovinom fizičkog lica je više opisne prirode i u uporednopravnoj teoriji i praksi se ne koristi, već se koriste neke jednostavnije sintagme, kao što su *individual bankruptcy* – individualni stečaj, zatim *consumer bankruptcy* – potrošački stečaj. Prvi termin je engleskog porekla, dok je drugi karakterističan za Severnu Ameriku. Takođe se javlja u engleskoj pravnoj teoriji i termin ličnog stečaja – *personal bankruptcy*. Svaki od ovih termina ima svojih dobrih i loših strana, pa tako, termin individualni asocira na kolektivni stečaj, iako su to dve potpuno različite stvari, termin lični asocira da se radi o stečaju nad ličnošću dužnika, dok termin potrošački sužava krug subjekata samo na lica koja su definisana kao potrošači.<sup>16</sup>

Da bi se mogao oglašiti i pokrenuti individualni stečaj mora postojati stečajni razlog (materijalno-pravna pretpostavka), a to je insolventnost stečajnog dužnika, što je karakteristika i bankrota pravnih lica.

Nakon ispunjenja osnovnog uslova za oglašavanje stečaja, pokretanje i dalji tok preuzima specijalizovani organ, stečajni sud. Pred ovim organom raspravljaju se svi imovinsko-pravni odnosi stečajnog dužnika, koji postoje u momentu otvaranja stečaja nad insolventnim dužnikom. Od organa stečajnog postupka trebalo bi pomenuti još stečajno veće i stečajne upravnike.

Stečajno veće<sup>17</sup>, kao organ stečajnog postupka donosi sve važnije odluke kao što su, na primer, rešenje o otvaranju stečajnog postupka, rešenje o glav-

---

<sup>14</sup> Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije iz 2004. godine predviđa u članu 33. st. 1. sledeće: „Stečajni dužnik u smislu ovog zakona je pravno lice i preduzetnik.”

Zakon o stečaju RS 2009, u članu 1, st. 1. predviđa sledeće: „Ovim zakonom uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečaja nad pravnim licima.”

<sup>15</sup> Kada govorim o ovom viđenju individualnog stečaja, pre svega, imam u vidu kreditnu privredu SAD-a.

<sup>16</sup> Detaljnije u: Vuk Radović, *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006, str. 19.

<sup>17</sup> Novi Zakon nije predvideo stečajno veće, verovato radi ubrzanja postupka, ostaje da se vidi da li će u praksi zaista tako i biti.

noj deobi, rešenje o oslobođenju dužnika od odgovornosti za plaćanja preostalih obaveza, sve do rešenja o zaključenju stečajnog postupka.

Poverenici ili stečajni upravnici su posebno kvalifikovana lica koja su stekla licencu za obavljanje datog posla. Oni obavljaju više tehničke poslove, kao što su na primer, unovčenje imovine koja čini sastavni deo stečajne mase, naplaćivanje potraživanja dužnika itd.).

## OSNOVNA NAČELA INDIVIDUALNOG STEČAJA

Kod individualnog stečaja razlikujemo materijalno-pravni cilj koji se odnosi samo na dužnika i predstavlja upravo *diferentia specifica* u odnosu na redovni stečaj, a to je novi finansijski početak za dužnika, i cilj koji je procesno-pravnog karaktera i koji se vezuje isključivo za prava poverilaca, a to je kolektivno, ravnomerno, pravično i prinudno namirenje neobezbeđenih poverilaca.

Kada govorimo o pravima poverilaca i dužnika u stečaju, kod individualnog stečaja primećujemo težnju ka ograničavanju prava poverilaca u korist prava dužnika, što je i u skladu sa idejom vodiljom ovog postupka, rehabilitacijom dužnika, dok to nije slučaj pri korporativnom stečaju, u kome pretežu prava poverilaca.

**Načelo novog finansijskog početka** za stečajnog dužnika znači nov početak, ponovno ekonomsko rođenje. S obzirom na prirodu ovog načela ne možemo zamisliti primenu i u sferi korporativnog stečaja, jer bi to bio svojevrsni apsurd, ako znamo da je osnovna posledica stečaja pravnog lica i njegovo brisanje iz registra, što ima za posledicu gubitak svojstva pravnog subjekta. U reorganizaciji privrednog društva<sup>18</sup>, kao vidu alternative stečaju, primećujemo određene sličnosti sa ovim načelom, međutim, i pored toga što je cilj reorganizacije ozdravljenje određenog insolventnog društva, kroz izradu i primenu plana reorganizacije, tu se zapravo ne radi o bankrotu, jer se njemu upravo i pristupa kada plan reorganizacije ne uspe ili se postigne određeni kvorum na strani poverilaca i izglasa se bankrot. Ekonomsko ozdravljenje fizičkog lica kao subjekta stečajnog postupka je upravo osnovni cilj i možemo reći posledica individualnog stečaja, i predstavlja meru koja se primenjuje usled bankrota fizičkog lica.

---

<sup>18</sup> Videti detaljnije u: Dragiša Slijepčević i Slobodan Spasić, *Komentar zakona o stečajnom postupku*, Beograd, 2006.

Ostvarenje ovog načela bilo bi nemoguće bez sledećih najznačajnijih instituta: oslobođenje dužnika od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza, izuzimanje od izvršenja i ograničenja stečajnog dužnika.

Kada se imaju u vidu specifičnosti individualnog stečaja koje se upravo ogledaju u davanju šanse insolventnom dužniku da se ekonomski oporavi, postavlja se pitanje kako odrediti krug ljudi koji će moći da koriste ovaj institut, da bi se izbegle brojne zloupotrebe. Već na prvi pogled, javlja se nekoliko mogućnosti izigravanja zakona, pa tako, ako se ne postave jasni kriterijumi za određivanje mogućih subjekata individualnog stečaja, pojedinci bi se lakomisljeno upuštali u poslovne aranžmane, bez ikakvih racionalnih kriterijuma, jer bi mogli u svako vreme proglasiti stečaj i kroz institut oslobođenja od daljeg plaćanja obaveza, u kratkom roku ponovo bili na tržištu i ponavljali svoje iracionalno ponašanje, koje se reflektuje na celokupnu privredu jedne zemlje. Zato zakoni pojedinih zemalja koji predviđaju ovaj vid stečaja i uvode termine kao što su npr. „pošten, a nesrećan dužnik” i slično. Takođe, kada bi se predvideo jedan krajnje liberalni tip individualnog stečaja, došlo bi do nekontrolisanog kreditnog zaduživanja pojedinaca, a rizik nenaplaćenih dugovanja bi snosili kreditori. To bi za posledicu imalo brzo vraćanje pojedinaca na kreditno tržište, ponovno zaduživanje istih i jedan zatvoreni krug neracionalnog trošenja novca, što bi ubrzo rezultiralo krahom ekonomije određene zemlje. Krajnosti ovog instituta mogu samo postojati na teorijskom nivou, zato se pronalaze rešenja i umnogome u zavisnosti od ekonomije određene države, primenjuju se određena ograničenja kao što su: određivanje roka za otplatu dugovanja nakon čijeg isteka se ostali dugovi opraštaju; kroz već pomenutu kategoriju „poštenog, a nesrećnog dužnika” se sužava krug pojedinaca koji mogu biti subjekti ovog instituta te se koristiti ovom povlašćenom procedurom itd.

Međutim, ako se suviše rigidno primeni ovaj institut i uvedu brojna ograničenja, ovaj institut sam sebi postaje suprotnost i više nije u funkciji dužnika, već se približava korporativnom stečaju, štiteći u prvom redu interese poverioca, što za posledicu ima negaciju osnovnog načela individualnog stečaja, jer je apsurdno govoriti o načelu novog finansijskog početka za stečajnog dužnika.

Primenom ovog načela postižu se kako ekonomski tako i moralni ciljevi.

Od ekonomskih ciljeva treba spomenuti:

- stimulisanje pojedinca da ostane ekonomski produktivan,
- smanjivanje korišćenja socijalnih prava,
- efikasno praćenje nekontrolisane potrebe potrošača za uzimanjem kredita od strane poverilaca,
- maksimiziranje vrednosti stečajne mase,
- smanjivanje kreditnih troškova i povećanje dostupnosti kredita,
- očuvanje nepovredivosti ugovora,

– ohrabrivanje preduzetništva.<sup>19</sup>

Određena država će u zavisnosti od odgovora na pitanje ko snosi rizik, dužnik ili poverioci, primeniti različit sistem oslobođenja. Tako, teoretičari koji se zalažu za koncepciju da dužnik treba da snosi sav rizik, smatrajući da dužnici imaju veću kontrolu nad svojim finansijskim aktivnostima od bilo kog kreditora, dovešće zapravo do negiranja instituta oslobođenja. Sa druge strane, često navodimo primer SAD-a i shvatanja koja poverioce smatraju dominantnom stranom u dužničko-poverilačkom odnosu, pa tako i kao glavne nosioce rizika insolventnosti. Ima opravdanja, pre svega iz razloga što su veliki kreditori zaista u boljoj mogućnosti da pre samog odobravanja kreditnih linija provere svoje poverioce kroz njihovu kreditnu sposobnost, brojne uslove koji se moraju ispuniti pre odobravanja datog kredita. Upravo se zato i formira u velikim bankama odeljenje rizika (Risk) kao jedno od stubova kreditnog poslovanja sa ciljem da upravo procenjuje rizik investiranja. Kriza na finansijskom tržištu je donela i neka nova nastojanja i na tom polju, pa tako se sada izdaju direktive za formiranje jakog pravnog odeljenja (Legal risk), koje ima za osnovni cilj detaljnu proveru rizika ulaganja za najveće investicije sa pravne strane, sa tendencijom kasnije primene na sve kredite. Kada imamo u vidu ova nastojanja, ulaganja dodatnog novca radi reorganizacije, zatim postojanje odeljenja sačinjenog od najkvalitetnijih pravnika, koji će imati i najveća primanja što dodatno govori o stepenu njihove odgovornosti, zaista se čini da u konkurenciji između kreditora i dužnika bez razmišljanja biramo kreditore kao dominantne nosioce rizika.

Ilustrativno je napomenuti da je Crna Gora donošenjem Zakona o insolventnosti privrednih društava usvojila upravo ovakav vid liberalnog sistema oslobođenja, po kome poverioci snose sve rizike insolventnosti dužnika. Međutim, kao što je već napomenuto, krajnosti su jedino održive u teoriji, pa tako postoji veliki broj prelaznih, kompromisnih rešenja, koja se zalažu za podelu rizika između dužnika i poverioca, a modeli kojima se ovo primenjuje u praksi su razni: obavezivanje dužnika da određeni broj godina plaća svoje obaveze prema poveriocima, propisivanje uslova za otvaranje stečajnog postupka, davanje ovlašćenja sudu da oslobodi dužnika od plaćanja preostalih obaveza i slično.

Stečajnim pravom se ostvaruju i moralni ciljevi, jer kada posmatramo osnovno načelo novog finansijskog početka jasno se vidi težnja ka afirmisanju ideje Ričarda Flinta da je ljudsko dostojanstvo veća i važnija kategorija od ekonomskih koristi ili troškova.

Ako posmatramo odnos između poverioca i dužnika, pored odnosa poverenja, „dobre vere” da će se ispuniti ugovorne obaveze, isplata dugovanja,

---

<sup>19</sup> *Individual Bankruptcy: Is it right for you*, City Bar Justice Center, 2007.

postoji i odnos moralne obaveze ili dužnosti. Stečaj mora da bude instrument za oslobođenje onih kojima je pomoć zaista i neophodna, a nikako ne sme biti sredstvo za zloupotrebe i frivolna izbegavanja moralnih i ugovornih obaveza. Moralni standardi nisu jedna stalna, nepromenljiva kategorija, naprotiv, oni su u stalnoj interakciji sa društvom, pa tako prate razvoj ekonomije određene teritorije. Moral kao fluidna kategorija je uslovio različito posmatranje individualnog stečaja u zavisnosti od vremenskog okvira posmatranja, pa tako od jedne sramotne i moralno osuđujuće kategorije, danas predstavlja osnovni instrument za zaštitu ljudskog dostojanstva u procesu bankrota fizičkog lica.

Etički ciljevi se sastoje od dve povezane obaveze:

- obaveze društva prema potrošaču i
- obaveze potrošača prema društvu.

Kada govorimo o obavezi društva prema potrošaču, dolazi do izražaja težnja ka očuvanju ljudskog dostojanstva, a institut oslobođenja je upravo u službi ostvarivanja te zaštite. Takođe, putem instituta izuzimanja od izvršenja, dužniku se garantuje egzistencijalni minimum, zakonom je zabranjeno izvršenje u onom obimu koji bi ugrozio zadovoljenje osnovnih ljudskih potreba dužnika i njegove porodice.

Korelativna obaveza potrošača prema društvu ima funkciju korektiva, usled činjenice da je postojanje idealnog društva svojevrsna utopija, i da će uvek postojati pojedinci koji će težiti ka zloupotrebi prava. Ova obaveza fokusirana je na obavezu potrošača da postupa odgovorno prema drugim članovima društva, predviđajući odgovornost (sankciju) usled povrede određene norme ponašanja. Teži se ustanovljavanju i očuvanju prihvatljivih standarda ponašanja u privrednom poslovanju, kao što su: načelo savesnosti i poštenja, zabrane zloupotrebe prava, dužnosti ispunjenja obaveze, zabrane prouzrokovanja štete.

Da bismo uopšte govorili o uvođenju instituta individualnog stečaja moraju se steći određeni uslovi, od ekonomskih kao preovlađujućih, pa preko socijalnih do kulturnih uslova.

Podjednako je loše ostaviti ovu materiju neuređenom, što čini naš zakonodavac, kao i urediti je na pogrešan način ne uzimajući u obzir stvarne ekonomske, društvene i vremenske faktore u datom društvu.

Teorija je prepoznala i izdvojila nekoliko uslova za uspešnu implementaciju individualnog stečaja, a to su:

- pozitivan odnos prema preduzetništvu,
- porast potrošnje u društvu,
- porast individualizma,
- svest o nužnosti organizovanja i zaštiti potrošača,
- razvoj pravne i preduzetničke kulture, pa samim tim i društvene odgovornosti na tržištu,

- deregulacija finansijskog i kreditnog poslovanja,
- razvijenost socijalnog zakonodavstva,
- razvoj teorije individualnog stečaja.<sup>20</sup>

**Načelo kolektivnog, ravnopravnog, pravičnog i prinudnog namirenja neobezbeđenih poverilaca** predstavlja nesporno načelo stečajnog prava, pa nema razloga da se ne primenjuje i u oblasti stečaja nad imovinom fizičkih lica.

U situaciji kada dužnik ne može da odgovori svojoj obavezi plaćanja, poveriocu stoji na raspolaganju pokretanje izvršnog postupka radi naplate svog potraživanja. Međutim, s obzirom na maksimu koja važi u izvršnom postupku *prior tempore potior iure*, što bi u prevodu značilo „brži u vremenu, jači u pravu”, javlja se mogućnost da se prvi poverilac koji je predložio isplatu u potpunosti namiri iz imovine dužnika i to tako da nakon njegovog namirenja ne ostane sredstava za namirenje ostalih poverilaca koji su podneli predlog kasnije. Kada imovina dužnika nije dovoljna za naplatu svih poverioca, pravo je kreiralo drugi vid naplate, stečajni postupak. On je u ovakvim situacijama superioran u odnosu na izvršni jer polazi od principijelne ravnopravnosti poverilaca, koje je doduše relativizirano postojanjem stečajnih isplatnih redova, mada sa druge strane u okviru istog reda ravnopravnost je zagarantovana.<sup>21</sup> Prinudnost stečaja se ogleda u dužnosti da se stečajna pravila moraju odnositi na sve poverioce, jer bi u suprotnom poveriocu koji nisu obuhvaćeni stečajem izdejstvovali kroz izvršni postupak naplatu svog potraživanja, primera radi, u celosti, nakon čega više ne bi ostalo sredstava za naplatu ostalih poverioca, učesnika u stečajnom postupku.

Dakle, na postupak individualnog stečaja se primenjuju sva načela koja karakterišu i korporativni stečaj, kao što su načelo kolektivnog namirenja neobezbeđenih poverilaca, načelo procesne ekonomije, načelo izuzetnosti, načelo univerzalnosti itd.

## ZAKLJUČAK

Naša zemlja ima dugu tradiciju individualnog stečaja, još pre sto pedeset godina bio je predviđen i regulisan u našim zakonima, međutim turbulentna istorijska dešavanja na ovom području uslovlila su diskontinuitet stečajnog prava. Umesto daljeg usavršavanja i dorade, već za ono vreme izuzetno naprednih instituta i terminologije, u posleratnim godinama, dolaskom samou-

<sup>20</sup> Sistematizovao, Ivanjko Šime u: *Uloga stečaja fizičkih osoba na finansijskom tržištu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mariboru, Institut za gospodarsko pravo, Zagreb 2008.

<sup>21</sup> U okviru istog stečajnog isplatnog reda poveriocu se naplaćuju srazmerno.

pravljanja i komunizma unazadili smo stečajno pravo, napravivši prekid kako u pogledu terminologije tako i u pogledu brojnih instituta koji su nepravedno izostavljeni. Takođe je paradoksalno da su u devetnaestom veku sudska praksa, teorijski radovi, monografije i udžbenici bili brojniji, teorija bila razvijenija i modernija, nego što je to danas dva veka kasnije.

Ustanova stečaja prvi put je bila uvedena 1853. godine kao sastavni deo **Zakona o sudejskom postupku u parnicama građanskim.**

Mihailo Obrenović zatim donosi 1861. godine **Zakon o stecišnom postupku**, koji predstavlja prvu kodifikaciju stečajnog prava u Srbiji. U ovom zakonu se ne govori izričito o fizičkim licima kao subjektu stečajnog postupka, već koristi sledeće termine: dužnik, prezaduženi, propalica. Najveći deo zakona je prilagođen stečaju fizičkih lica, i to krugu potrošača. Korporativni stečaj je regulisan krajnje sumarno jednom odredbom, iz čega jasno proizilazi da je primat bio na regulisanju građanskog stečaja.

Na području Crne Gore u to vreme nije postojao zakon o stečaju, dok je u XXI veku uvela pre naše zemlje moderan zakon 2002. godine.

Kralj Aleksandar Karadorđević je potpisao 1930. godine **Stečajni zakon, Zakon o prinudnom poravnanju van stečaja** i njihov **Uvodni zakon.** Ovaj period zlatnog doba našeg stečajnog prava karakterišu moderni zakoni, brojni podzakonski akti, razbuktnale teorijske rasprave i razvijena praksa sudova. Terminologija je bila na zavidnom nivou, tako da se današnje stečajno pravo u potpunosti oslanja na određene termine iz ovog zakona (stečajna masa, izlučni i razlučni poverioci, pravo na poteru, stečajni organi, deoba stečajne mase, naknadna deoba, prinudno poravnanje itd.).

Subjekti stečaja su mogla biti i fizička i pravna lica, mogao se otvoriti nad muškim i ženskim licima, trgovcima i netrgovcima, licima sa ili bez poslovne sposobnosti, stranim ili domaćim državljanima.

U posleratnim godinama, nisu se primenjivali stečajni zakoni uopšte, administrativno upravljanje privredom nije ostavljalo mogućnosti otvaranja stečaja, preduzeća su poslovala kako je propisano državnim planom. Stečaj je u posleratno pravo uveden 1953. godine Uredbom o prestanku preduzeća i radnji pod nazivom „prinudna likvidacija”. Ova Uredba je kako sa terminološke strane tako i sadržinski najlošiji stečajni zakon koji smo doneli.

Godine 1965. Uredba je ukinuta donošenjem Zakona o prinudnom poravnanju i stečaju. U njemu je predviđeno da se stečaj može sprovoditi nad preduzećem i radnjom, dakle prihvaćena je koncepcija trgovačkog stečaja, dok ostala fizička lica ostaju van kruga subjekata stečaja.

Potpuni raskid sa stečajem fizičkih lica čini se donošenjem **Zakona o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada** (1980), jer ni trgovci pojedinci nisu bili subjekti stečajnog postupka.



Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji iz 1989. godine nije doneo nikakve promene na planu individualnog stečaja, već je samo regulisao korporativni stečaj.

Godine 2004. stupio je na snagu **Zakon o stečaju**, koji je izvršio detaljnu reformu srpskog stečajnog prava. Napušten je zastareo institut prinudnog poravnanja, a uveden institut reorganizacije, povećana su ovlašćenja stečajnih poverilaca, a smanjene ingerencije suda, izvršeno je redefinisavanje stečajnih razloga, uvedeni su stečajni redovi, regulisan je stečaj sa elementom inostranosti itd. Jedna od najvažnijih razlika u odnosu na stari zakon je proširenje kruga stečajnih subjekata. Preduzetnik je ponovo postao subjekt stečajnog postupka.

Pored svih novina i modernog pristupa koji donosi ovaj zakon, mogu mu se izreći i brojne zamerke. Pre svega postoje pravne praznine i pravne nelogičnosti u vezi sa otvaranjem stečaja i donošenjem određenih odluka, usled terminološke nepreciznosti, zatim, oseća se veliki uticaj američkog prava, što je izgleda postao trend u našem pravu od 2000. godine. Anglosaksonski sistem prava poznaje drugačije institute od evropskokontinentalnog sistema, što čini nemoguću automatsku implementaciju određenih instituta u naš sistem, bez određenog prilagođavanja. Na zakonodavcu je bilo da novim zakonom uredi oblast stečajnog prava, jer bi izmene i dopune samo napravile dodatnu zbrku. Na tom putu je trebalo bi da se posluži starom stečajnom praksom, uz naravno korigovanje u skladu sa modernim pravnim sistemima, ali u krugu evropsko-kontinentalne teorije. Zakonom iz 2009. je predvideo niz novih rešenja koja imaju za cilj da se vreme potrebno za okončanje stečajnog postupka što je više moguće skрати, ali je otišao korak unazad u pitanju individualnog stečaja. Posmatrajući odredbu iz člana prvog mogli bismo zaključiti da se zakonodavac odlučio da kategoriju preduzetnika izuzme iz regulisanja i ponovo ostavio po strani individualni stečaj. Zakon iz 2004. je predviđao individualni stečaj, kao stečaj preduzetnika, mada je nepotrebno sužavao krug mogućih subjekata postupka. Ekonomska kretanja na svetskom tržištu, recesija, urušavanje kreditnog sektora usled prezaduženosti subjekata i njihove nemogućnosti otplate istih, uslovljava promenu u određivanju kruga subjekata, čini nužnim proširenje na sva fizička lica. Veliki je broj modela primene u Evropi, potrebno je samo napraviti kolaž od svih ponuđenih rešenja koji će u sebi sadržati sve dobre strane pojedinih, i biti u skladu sa ekonomskom, socijalnom i političkom situacijom, jer će samo tako biti obezbeđena njihova potpuna implementacija.

Ljudsko dostojanstvo, u za nas večno nesrećnim i turbulentnim ekonomskim dešavanjima, postalo je ugrožena kategorija, koja se mora kroz institut individualnog stečaja afirmisati i zaštititi.

Moraju se obezbediti instrumenti koji će dati drugu šansu pojedincu koji je usled teških egzistencijalnih prilika i borbe za preživljavanjem posegao za brojnim kreditima, koji su ga zarobili i doveli do ruba propasti.

Na zakonodavcu je da uobliči novi sistem koji će funkcionisati u krajnjem vidu u korist društva u celini, ali velika odgovornost je na pravnoj teoriji da dobro upozna ovu materiju, počevši od svoje zemlje pa zatim uporedno pravno, i da oštro kritikuje zakonodavca u cilju iznalaženja što boljeg rešenja. Nema više vremena za donošenje proizvoljnih zakona, po principu roka trajanja „od saziva do saziva vlade” već je potrebno ozbiljno pristupiti problemu, uključiti najveće stručnjake stečajnog prava i temeljno pristupiti izradi nacрта novog stečajnog zakona koji će predvideti institut individualnog stečaja.

## LITERATURA

- Carić, Slavko: *Privredno pravo*, Novi Sad, 2004.
- Ivanjko, Šime: *Aktuelni trenutak u privrednim propisima Slovenije*, Pravo i privreda, br. 5–8/2001.
- Ivanjko, Šime: *Uloga stečaja fizičkih osoba na finansijskom tržištu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mariboru, Institut za gospodarsko pravo, Zagreb 2008.
- Individual Bankruptcy: Is it right for you*, City Bar Justice Center, 2007.
- Radović, Vuk: *Individualni stečaj*, Dosije, Beograd 2006. godine.
- Radović, Vuk: *Posebni stečajni postupci i Posebne likvidacije u: Priručniku za stečajne upravnike*, Intermex, Beograd, 2006, str. 360–383 i 432–436.
- Radović, Vuk: *Razvoj individualnog stečaja u anglosaksonskim zemljama*, Strani pravni život, br. 1–3/2003, str. 121–134.
- Radović, Vuk: *Stečajni razlozi*, Pravo i privreda, br. 5–8/2003, str. 1028–1042.
- Radović, Vuk: *Stečaj nad imovinom preduzetnika prema usvojenom Zakonu o stečajnom postupku*, Pravo i privreda, br. 9–12/2004, str. 123–137.
- Slijepčević, Dragiša, Spasić, Slobodan: *Komentar zakona o stečajnom postupku*, Beograd, 2006.
- Spirović, Lucija, Dabiš, Ljubiša: *Trgovinsko pravo*, Međunarodni naučni forum *Dunav – reka saradnje*, Beograd 2008.
- Slijepčević, Dragiša: *Lična uprava privatnog preduzetnika*, objavljeno u pravnom informatoru na adresi [http://www.informator.co.yu/tekstovi/tema\\_7808.htm](http://www.informator.co.yu/tekstovi/tema_7808.htm), 12. 02. 2009.
- Vasiljević, Mirko: *Kompanijsko pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Centar za publikacije, Beograd 2005.
- Vasiljević, Mirko: *Trgovinsko pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Centar za publikacije, Beograd 2006.

## INDIVIDUAL BANKRUPTCY

*Ana Opacic*

### Summary

In order to achieve the fundamental principle of civil and international right “pacta sunt servanda”, and preserve legal safety at the same time, the law introduced the institution of bankruptcy as a form of settling with the creditors in a situation when the debtor becomes insolvent i.e. unable to pay. When initiating bankruptcy proceeding, it is not relevant whether the debtor is a natural or legal person, because that is a universal procedure which applies to all subjects which may not fulfill their assumed obligations. However, bankruptcy of a natural person is not a novelty in our bankruptcy law. Bankruptcy proceeding over a natural person was known in the bankruptcy law of the Kingdom of Yugoslavia in 1929. Also, during bankruptcy, there is a proportional division of insolvency risk of the debtor to all creditors whereby it is prevented for some creditors to be satisfied entirely and not to have any settlement with the rest, which is a realistic danger with the regular enforcement proceeding.

**Keywords:** legal safety, bankruptcy, individual bankruptcy, entrepreneur, bankruptcy of a natural person, division of risk